

Psykiatrisk Undersøgelse af mandlige Landssvigere i Danmark.

Ved dr. *Gunnar Mortensson*.

Fra fængselsvæsenets videnskabelige undersøgelse af landssvigere,
Chef: Overlæge dr. med. G. K. Stürup.

Formålet med undersøgelsen.

Efter krigens afslutning i maj 1945 påbegyndtes forhandlinger om en undersøgelse af landssvigerne. Først senere realiseredes planerne, og undersøgelsen blev lagt an i 3 underafdelinger, en kriminologisk¹⁾, en psykiatrisk og en psykologisk²⁾.

Hensigten med at foretage en psykiatrisk undersøgelse af landssvigerne var for det første at finde den kvantitative og kvalitative psykiatriske morbiditet i et landssvigermateriale, for det andet at finde frem til baggrunden for landssvigerkriminaliteten, og for det tredje at forsøge, om man kan drage videre konklusioner af en sådan undersøgelse med henblik på resocialisering af kriminelle samt forebyggelse af lignende forhold i fremtiden.

Materialet.

Materialet består af mennesker, som er dømt efter straffelovs-tillægget³⁾, idet vi har udtaget basismaterialet ved lodtrækning mellem personer, der indgår i den kriminologiske undersøgelse. Desuden har vi undersøgt fanger, som er henvist, fordi de på en eller anden måde har virket påfaldende under strafafsoningen. Materialet stammer fra straffelejrene i Horsørød og Møgelkær samt Horsens statsfængsel.

Vi mangler Zeitfreiwillige, hvoraf de fleste afsonede i Fårhuslejren. Da det drejer sig om sønderjyder, tilhørende det tyske mindretal, spiller dette ingen særlig rolle, fordi man næppe kan betragte dem som landssvigere på samme måde som de øvrige. Endvidere mangler værnemagerne, som fik korte straffe og afsonede i arresthusene. Blandt de „grovere“ landssvigere savner man de såkaldte „bandemedlemmer“, hvis sager blev pådømt meget sent, og de livsstraffede, der ikke kom ud i straffeanstalterne. Materialet indeholder kun 1 propagandist, medens tallene for de øvrige kriminalitetsgrupper så nogenlunde svarer til antallet af dømte.

Basismaterialet, som er tilfældigt udvalgt, består af 255 personer. Desuden er der 42 henviste.

¹⁾ *Karl O. Christiansen*: Mandlige Landssvigere, 1950.

²⁾ *Thomas Sigsgaard*: Endnu ikke offentliggjort.

³⁾ Tillægslov I af 1.6.1945 og Tillægslov II af 29.6.1946.

Metoden.

Undersøgelsen, som er foretaget ude i de 3 straffeanstalter, bygger på aktuddrag fra den kriminologiske undersøgelse, forskellige oplysninger fra hospitaler, fængselspersonale og pårørende samt på samtaler med de undersøgte. Efter en anamneseoptagelse er der foretaget en somatisk undersøgelse. Vi har haft lejlighed til at se psykologens prøver og probandernes selvbiografier⁴).

Samtalerne har man skaffet sig ved at rekvirere fangerne til fremstilling, medens man ikke har fundet det formålstjenligt at prøve på at opnå accept i forvejen. I begyndelsen af samtalen er der derfor givet en redegørelse for undersøgelsens art. 5 fanger har fuldstændigt nægtet at udtale sig. Undertiden mødte man en vis modstand, medens andre var særdeles villige til at medvirke. Gennemsnitlig har de psykisk afvigende været mest positive, og de korttidsstraffede var lettere tilgængelige end de langtidsstraffede. Man fandt de mest vrangvillige blandt de unge, men også de mest positive. Jo mere nazistiske, jo mindre villige, har de undersøgte været.

På grund af de tidligere foretagne psykiatriske undersøgelser var der en ret udbredt mistænksomhed over for psykiatere i straffeanstalterne, men det lykkedes dog hurtigt at overvinde denne. I Møgelkærlejren, hvor der kun var fanger under 24 år, viste den positive indstilling sig tydeligt, idet 7 personer selv bad om at komme til at tale med psykiateren.

Man havde indtryk af, at der hos fangerne var et vist behov for personlige samtaler, og fængselsfunktionærerne havde ikke tid til at beskæftige sig med alle. Fængselslivets ensformighed, den normalpsykologiske nysgerrighed i forbindelse med det nævnte samtalebehov lettede kontakten.

For at give et indtryk af hvorledes de undersøgte reagerede, og hvilke faktorer der influerede på undersøgelsen, skal omtales de rygter som cirkulerede og som havde relation til undersøgelsen. Det er således blevet påstået, at formålet var at udskille de psykisk afvigende, at man ville afgøre benådningssager, at man ledte efter uopklarede lovovertrædelser, og endelig blev det hævdet, at undersøgelsens formål var at afkræfte respektive bekræfte de tidligere foretagne psykiatriske undersøgelser. Efterhånden som undersøgelsen skred frem, gjorde disse forhold sig gældende i aftagende grad, idet fangerne blev klar over det virkelige formål.

Så godt som alle probanderne har beklaget sig over politi, anklagemyndighed, forsvarer og domstol, og det er kun få, som ikke er utilfredse med strafudmålingen. Adskillige røbede bitterhed over for samfundet og utilfredshed med straffelovstillægget, som

⁴) Vi takker skolepsykolog *Thomas Sigsgaard* for tilladelse til at benytte materialet.

de ikke ville anerkende. Beklagelserne over den danske regering blev fremført med de samme stereotype fraser, og hovedindtrykket er dette, at så godt som alle landssvigerne mangler skyldfølelse, og at de føler sig som en udstødt gruppe, tilhørende et parti, der har tabt en krig. Under samtalerne besværede probanderne sig hyppigt over straffeanstalten, men man havde dog indtryk af, at landssvigerne tilpassede sig fængselsdisciplinen langt bedre end de almindelige kriminelle.

Medens en virkelig skyldfølelse er sjælden, møder man ofte en erkendelse af at have handlet uklogt, „dumt“ og imod flertallet. Det er naturligvis svært at benægte medlemskab af et korps, da disse forhold relativt let kan bevises, og landssvigerne prøver heller ikke på at benægte forholdene. Når det drejer sig om enkeltstående handlinger som angiveri og mishandling, er indrømmelser ikke så hyppige. Medens soldaterne hævder, at de har kæmpet for en sag, påberåber vagtmændene sig økonomisk nød, og angiverne henviser til personlig modgang.

Blandt nazisterne finder man den største bitterhed og en tilbøjelighed til at drøfte politik under samtalerne. Mange af dem forsøger at udbrede den nazistiske lære i straffeanstalterne, og betingelserne er gunstige, fordi propagandaen rettes mod personer, der i forvejen er præget af en vis bitterhed. Hertil kommer, at der kun er sparsom „modpropaganda“, da resocialiseringen anlægges på upolitisk basis.

Mange landssvigerer rationaliserer til en idealistisk holdning og angiver i samtalerne forskellige grunde som nationalfølelse, antisemitisme, antikommunisme, uvilje mod sabotage og lignende. Det er dog vort bestemte indtryk, at en virkelig idealisme er sjælden, og at det i reglen drejer sig om rationaliseringer. En del probander vedkender sig en nazistisk overbevisning, og blandt disse findes enkelte, som aldrig har stået i nazistiske organisationer. Nogle kalder sig neutrale, andre hævder at være antinazister, og der findes et par stykker, som har været kommunistiske partimedlemmer. Endelig er der nogle, som påstår, at de er imod al politik. Det drejer sig ofte om kværunderende, „diffust negative“ mennesker med stærke aggressioner.

Resultater.

Da retsopgøret med landssvigerne påbegyndtes i 1945, var det endnu en udbredt opfattelse i befolkningen, at landssvigerne repræsenterede en særlig gruppe mennesker, overvejende bestående af psykopater og intelligensdefekte. Man mente, at de adskilte sig fra de „pæne“ gennemsnitsdanskere, men det viste sig hurtigt, at landssvigerne under strafafsoning var mere arbejdsvillige, mere interesserede i undervisning og nemmere at arbejde med end de almindelige kriminelle. Denne opfattelse deles af så godt som alle fængselsfolk, der har arbejdet med disse mennesker.

Ved den psykiatriske undersøgelse er befolkningens opfattelse af landssvigerne *ikke* er blevet bekræftet. Der er formentlig ikke fundet flere psykisk afvigende, end man kunne vente at finde i en gennemsnitsbefolkning, og sammenlignet med de almindelige kriminelle er landssvigerne langt mere normale. Vi har ikke fundet specifikke psykiske kvaliteter, bestemte adfærdsvaner eller andre kriterier, som er karakteristiske for landssvigerne.

For de enkelte probander kan man som oftest danne sig et indtryk af årsagerne til landssvigerkriminaliteten, men det er ikke muligt at generalisere. Den psykiatriske undersøgelse bekræfter resultaterne af den kriminologiske og den psykologiske del af landssvigerundersøgelsen, idet vi må betragte landssvigerkriminaliteten som et overvejende socialt problem, medens karakterologiske forhold og psykiske afvigelser kommer i anden række.

Psykiatriske tilstandsbilleder.

Ved vurderingen af de psykiske faktoreres betydning for landssvigerkriminaliteten tager vi stilling til personlighedsforholdene og især til en eventuel insufficiens af denne samt til mulige psykiske sygdomme. Med udtrykket personlighed mener vi summen af de psykiske egenskaber, der omfatter både intelligens og karakter. Personligheden forandres stadig og er afhængig af medfødte anlæg, disses biologiske udvikling samt miljøforholdene⁵).

Alle probanderne er rubriceret dels efter eventuelle personlighedsafvigelser, dels efter eventuelle psykiske sygdomme.

Opdelt efter personlighedsafvigelser finder man følgende tal:

	<i>tilfældigt udvalgte</i>		<i>henviste</i>
Karakterinsufficiente . . .	21 =	8,2 %	23
Karakterpåfaldende	110 =	43,1 %	13
Psyko infantile	11 =	4,3 %	4
Intelligensdefekte	7 =	2,7 %	0
Uden psykisk afvigelse ..	105 =	41,1 %	2
Samt 1 sexuel abnorm	<u>= 255</u>		<u>42</u>

De psykiske sygdomme fordeler sig således:

	<i>tilfældigt udvalgte</i>		<i>henviste</i>
Nervøse reaktioner og neuroser ..	30	14
Psykosser	3	6

Karakterafvigelser.

Disse inddeles efter massiviteten i karakterinsufficiente og karakterpåfaldende. Endvidere rubriceres karakterafvigelserne efter tilstandsbilledets fænomenologiske præg i Schneiders 10 typer, en

⁵) *Georg K. Stürup*: Nye retningslinier for den psykiatriske fangeobservation, Nordisk Tidsskrift for Strafferet, 1948, s. 1 ff.

inddeling der kan anvendes såvel på karakterinsufficiente som karakterpåfaldende, idet de enkelte abnorme træk eller symptomkomplekser principielt er de samme. Karakterinsufficiens vil i praksis svare til psykopati.

Blandt de tilfældigt udvalgte findes 21 karakterinsufficiente, mellem de henviste 23. Efter Schneider fordeler de sig således:

Hyperthyme	1
Depressive	0
Selvhævdende	8
Selvsikre	16
Fanatiske	1
Stemmingslabile	8
Affektexploderende	4
Følelseskolde	0
Holdningsløse	4
Astheniske	2
	44

Hvor der er tale om karakterinsufficiens, kan man gå ud fra, at personlighedsdefekten har været en medvirkende årsag til landssvigerkriminaliteten sammen med forskellige mere „overfladiske“ eller udløsende faktorer. Hos de karakterpåfaldende er betydningen af defekterne mere tvivlsom, men det er dog vort indtryk, at der også ved de lettere karakterafvigelser som oftest er en sammenhæng mellem abnormiteten og landssvigerkriminaliteten.

I det følgende skal gives nogle eksempler på psykopatiske syndromers og psykopatiske enkelttræks relation til landssvigerforholdenes opståelsesmekanismer. De fleste tilfælde vil vi tage fra de karakterinsufficiente, enkelte fra de karakterpåfaldende.

De *selvsikre* er stærkt repræsenteret, hvilket formentlig hænger sammen med, at underlødighedsfølelse er et dominerende karaktertræk i denne gruppe. De selvsikre har svært ved at føle sig accepteret, de bliver isoleret som „Ene“ og udvikler et betydeligt behov for at gøre sig gældende, hvorfor de tiltrækkes af et yderliggående, tilsyneladende stærkt parti. Dette fører nemt ind i landssvigerkriminalitet, eventuelt via medlemskab af en politisk organisation. En selvsikker Sommermand blev svært miljøskadet i barndommen, hvor han led under forældrenes skilsmisse, en brutal alkoholisk stedfader og en „askepot“-tilværelse. Han var genert over for kvinder, led et erotisk nederlag, flakkede rundt i forskellige budpladser, hvorpå han efter 3 Tysklandsophold trådte ind i Sommerkorpset. En anden proband, som er opvokset i et meget fattigt miljø, udviklede tidligt stærk underlødighedsfølelse. Han blev underkuet, forsømt og følte sig som

en udstødt. Som voksen havde han stadige tilpasningsvanskeligheder, levede i et disharmonisk ægteskab og udviklede efterhånden nervøse symptomer og en svær kontakthæmning. Tilsidst meldte han sig ind i D.N.S.A.P. og trådte samtidig ind i Waffen SS og følte sig da mere på højde med situationen.

Der er relativt mange *selvhævdende*. I tysk tjeneste har de kunnet gøre sig gældende, samtidig med at de har fået tilfredsstillet deres trang til oplevelser. En udpræget karakterinsufficient af denne type pralede med sine forbindelser med højtstående, tyske officerer, som han har haft homoseksuelle forhold til. I straffeanstalten var han ugleset af kammeraterne på grund af sit feminine væsen og sin tilbøjelighed til at gøre sig bemærket. Han havde typiske hysteriske anfald med dramatisk præg. En SS-mand havde gjort tjeneste på et feltlazaret og pralede i straffeanstalten med sine medicinske kundskaber. Han forsøgte at blive medhjælper på sygeafdelingen, og var meget fornærmet, da han blev afvist. Han var uhyre ambitiøs og selvovervurderende, requirerede medicinske lærebøger og havde planer om at skrive en vejledning i nødhjælp, men nåede kun at skrive forordet. Han demonstrerede på forskellig måde, truede med at flygte, at lade sig skyde af vagten, samt at hænge sig. En mislykket kunstmaler havde omgang med nazister og frikorpsmænd. På en restaurant truede han personalet med pistol under henvisning til sin forbindelse med tyskerne. Han var uhyre selvhævdende, forrået, hypersexuel, tidligere alfons med et betydeligt spiritusmisbrug. En selvhævdende, „hårdkogt“ proband, et skilsmissebarn fra husvildebarakker, kom i 15-års alderen i forbindelse med „Lorenzenbanden“ og foretog angiverier. Han legede politi på gaderne, kontrollerede legitimationskort og foretog razziaer sammen med kammerater fra N.S.U. Han pralede med sine erotiske bedrifter, og havde haft forbindelse med 2 kvinder, som senere blev dømt for angiveri.

De *stemningslabile*, som på grund af en betydelig reaktivitet, let lader sig gå på af modgang og som på den anden side nemt begejstres, er ligeledes rigeligt repræsenteret. De nævnte egenskaber fører let til sociale tilpasningsvanskeligheder, in casu landssvigerkriminalitet. En angiver, der tidligere havde begået underslæb og tyveri, havde talrige arbejdsløshedsperioder, var Finlandsfrivillig, Tysklandsarbejder og var i konstante pengevanskeligheder. Han havde skiftende kærester, brugte mange penge til spiritus og foretog angiveri med økonomisk motiv. Han havde adskillige neurotiske symptomer, var uligevægtig og havde 2 gange forsøgt selvmord.

Hos de *holdningsløse* landssvigere er det den beskæftigelsesmæssige instabilitet i forbindelse med kortsynethed, der fører ind i kriminaliteten. Disse mennesker følger den første den bedste

indskydelse, og de er derfor ikke synderlig kritiske ved valget af nye stillinger. Der findes flere eksempler på, at holdningsløse mennesker har meldt sig ind i tyske korps „over hals og hoved“ uden at undersøge forholdene, skønt de hverken var nazister eller tyskvenlige. En sådan holdningsløs mand fra et defekt barndomshjem, tidligt forældreløs, anbragt på ungdomshjem, kunne ikke finde blivende beskæftigelse og meldte sig til sidst til Waffen-SS. Han var meget ustabil, svært miljøskadet og havde haft enuresis til 11-års alderen. Den „tankeløshed“, som er så karakteristisk for de holdningsløse, lader undertiden rene tilfældigheder gribe afgørende ind. En af vore probander skulle rejse til Jylland for at søge stilling, men kom i et tog, der ikke kørte længere end til Ringsted. På en restaurant kom han i forbindelse med nogle Schalburgmænd, opgav Jyllandsrejsen, blev i byen og meldte sig ind i det stedlige Schalburgkorps.

De *affektexploderende* med deres sårbarhed over for bestemte psykiske traumer og med det tilsyneladende misforhold mellem årsag og virkning foretager nemt overilede handlinger. Det er hos denne type, man finder den lidet gennemtænkte indtræden i et korps, det impulsive angiveri og den alt for lette griben til våben.

Hos de *hyperthyme* er det foretagsomhed i forbindelse med en ofte betydelig optimisme, der fører de pågældende ind i forhold, som de ikke har gennemtænkt tilstrækkeligt. Nogle har ladet sig besnære af løfter om vellønnede stillinger hos tyskerne. En vagtmand, som tidligere var straffet for herigelseskriminalitet, skrev kontrakt og gjorde tjeneste under O.T. i udlandet. Han var sensationslysten og impulsiv, spillede den „fine“ mand, var omvandrende gårdsanger, havde talrige seksuelle forbindelser med „kvinder i alle aldre fra 12 til 60“ og pådrog sig gonorrhoe 5 gange, syfils 2 gange. Han var slem til at drikke spiritus, var en sorgløs, bramfri, noget forsimplet type, pralende og slagfærdig.

Måske ville man have ventet at finde mange tilfælde af *fanatiske* typer, men dette har ikke været tilfældet. Nogle udprægede tilfælde har man dog mødt. De er evigt utilfredse, samfundsbitre, med stærk oppositionstrang og begejstres derfor let af et yderliggående partis reformplaner, og deres betæneligheder ved at træde i forbindelse med en besættelsesmagt er ikke store. En af vore marinevægttere var meget fanatisk og blev på grund af sine nazistiske sympatier forfulgt på arbejdspladsen, som han til sidst måtte forlade, da der gik rygter om, at han var „stikker“. Han følte sig forurettet og gav sin nevø og sin nærmeste overordnede skylden. Efter at have mistet sit arbejde, trådte han ind i marinevægterkorpset. Under strafafsoningen var han bitter og harmfuld, kom med voldsomme angreb på samfundet og det kapitalistiske system, „der er ingen retfærdighed til“ . . . „jeg hader de beskidte danskere“.

Probander med *astheniske* træk findes såvel mellem karakterpåfaldende som karakterinsufficiente. Det drejer sig om mennesker, hvis tilpasningsvanskeligheder står i forbindelse med den legemlige og sjælelige astheni. Sammenhængen mellem personlighedsafvigelsen og landssvigerkriminaliteten er derfor indirekte. En sådan asthenisk mand havde klaret dagen og vejen i en snes år ved en beskæftigelse, der ikke stillede for store krav til hans arbejdsevne. Da han under besættelsen mistede sin stilling, gennemgik han en social tilbagegang, vandrede fra stilling til stilling, tog arbejde i Tyskland, senere på befæstningsanlæg i Danmark. Til sidst angav han nogle modstandsfolk.

Ingen af vore karakterinsufficiente er betegnet som *følelseskolde*, men hos flere har vi set visse følelseskolde træk. Det drejer sig om en tilsyneladende manglende evne til dyberegående følelsesreaktioner. Disse mennesker mangler mulighed for at give deres følelser adæquat udtryk over for omgivelserne. Formentlig drejer det sig oftest, muligt altid, om en slags „følelsesskindød“ tilstand. De såkaldt følelseskolde viser sig ofte ved nærmere undersøgelse at være schizoide, eventuelt tillige sensitive personer. I andre tilfælde afsløres efter grundig exploration en neurose. I vort materiale findes 2 probander, som tidligere er betegnet som følelseskolde. Vi har dog ikke ment at kunne opretholde denne diagnose. I det ene tilfælde drejer det sig om en mand, der er dømt for drab, og som i sin adfærd har vist en vis hensynsløshed og kynisme. Ved langvarig undersøgelse på fængselsvæsenets psykiatriske observationsafdeling fik man indtryk af en betydelig reaktivitet og selvusikkerhed, og vi vil først og fremmest betegne ham som sensitiv. En anden proband, som i en årrække har levet i et „hårdkogt“ miljø og betegnes som „følelseskold“, har ganske vist været usentimental og hårdfør, men under strafsoningen viste han fuldstændig adæquate følelsesreaktioner. Han underviste i et fremmed sprog i fængslet, var reel og loyal. Det ville være misvisende at kalde ham „følelseskold“, hvorimod han viste tegn på neurose.

5 karakterpåfaldende røber depressive træk, men ingen karakterinsufficiente er betegnet som *depressive*. Det kan ikke undre, at disse karakterafvigelser er relativt sjældne i dette materiale. Blandt almindelige kriminelle er depressive typer heller ikke hyppige; den depressives underlødighedsfølelse, ringe handlekraft og mangelfulde initiativ påvirker, at han sjældent kommer til at begå lovovertrædelser. Indirekte kan den depressive tilbøjelighed betinge landssvigerkriminalitet, idet den depressives mindreværdsfølelse og nærtagenhed kan bringe ham ud i beskæftigelsesmæssige vanskeligheder eller føre til personlige konflikter. En depressiv proband, der let lod sig slå ud af modgang, levede i et dårligt ægteskab og havde samtidig beskæftigelsesvanskeligheder.

Han var på kant med svigerfamilien. På et tidspunkt, da han var i dårligt humør på grund af disse forskellige psykiske traumer, trådte han ind i Sommers vagtkorps, hvor lønnen var relativt god. En anden proband, som var habituelt depressiv, lod sig gå på af et ægteskabeligt forlis, solgte sin forretning, gik arbejdsløs og trådte til sidst ind i marinevægterkorpset.

Foruden de psykopatiske træk, som dominerer i Schneiders 10 typer, findes andre typiske karakterafvigelser. Psykopaterne kan inddeles på mange forskellige måder, og nogle forfattere opstiller således den „følelsesflade“ psykopat som en særlig type. Disse mennesker mangler følelsesdybde og reagerer derfor kun med små udsving og er indifferente i deres holdning til de fleste af livets problemer. Ofte virker de ligeglade og uinteresserede. Deres arbejdsevne er ikke stor. Vi har ingen karakterinsufficiente af denne type, men et par stykker blandt de karakterpåfaldende. En proband havde i flere år hutlet sig igennem med tilfældige småjob og socialhjælp. Senere fik han arbejde i Tyskland, og efter at have været vagtmand fik han en lignende stilling på Shellhuset for det tyske sikkerhedspoliti. Han drev en udstrakt sortbørshandel og bevægede sig i et halvkriminelt miljø. Som vagtmand så han sit snit til at begå ligtyverier ved at stjæle ure og fyldepenne fra dræbte patrioter. Han var udpræget følelsesflad, arbejdssky, altid parat til at vælge den nemmeste udvej, og politisk var han ganske indifferent.

I „familie“ med den sensitive type er visse mennesker, der er præget af en betydelig sårbarhed, mistænksomhed, tilbøjelighed til selvhenføren og mistydninger. Man taler om en disposition til paranoide tilstande, et såkaldt „paranoigent“ temperament eller „paranoid psykopati“. I disse tilfælde udvikles let paranoide psykoser. En sensitiv mand med tilbøjelighed til depressive og paranoide reaktioner var antikommunist og medlem af D.N.S.A.P. Han var født uden for ægteskab, var adopteret og fik en streng, religiøs opdragelse. Han blev uddannet som malersvend. Under besættelsen trådte han ind i Waffen SS og blev senere vagtleder i det tyske sikkerhedspoliti. Såvidt det er oplyst, har han ikke virket særlig påfaldende, medens han var i tysk tjeneste, men ifølge hustruens oplysninger har han været mistænksom, yderst nærtagende, med tilbøjelighed til tungsind. Formentlig har disse egenskaber været medvirkende til at føre ham ind i landssvigerkriminalitet. Under retsforfølgningen følte man sig ikke foranlediget til at lade foretage mentalobservation. Under strafafsoningen udvikledes en paranoid psykose, der vil blive nærmere beskrevet i afsnittet „Psykoset“.

Mytomanien, den patologiske tilbøjelighed til at fortælle usandhed, kan findes selvstændigt som det eneste psykopatiske træk eller sammen med andre karakterbrist. Det drejer sig her om en

barnlig og sygelig tilbøjelighed til at opleve unøjagtigt og at reproducere følelsesbetonet, således at den pågældende uden at ville det forvansker kendsgerningerne. En angiver, som tidligere var straffet for underslæb og afpresning, var meget fantasifuld, talende, selvsikker, men samtidig upålidelig. Han havde udgivet sig for at være søn af en kendt professor, som han havde fælles efternavn med, og på denne måde blev han svigersøn i et velstillet hjem, hvor man var uhyre imponeret af hans flotte facon. Han klarede sig længe ved forskellige historier, indtil hele svindelen afsløredes, efter at han forinden havde nået at gøre datteren gravid. Efter at have afsonet sin straf for landssvigerkriminalitet har han fortsat med plattenslagerier og har lavet forskellige „numre“. I det nævnte eksempel drejer det sig mere om aktive mytomane træk, men der findes også mennesker, der med samme tilbøjelighed til at forfalske realiteterne glider ind i dagdrømmeri. I disse tilfælde har mytomanien ikke direkte betydning for kriminelle handlinger, men gennem flugtreaktioner og manglende handlekraft kan disse karakterskavanker føre til sociale vanskeligheder med eventuel kriminalitet.

De schizoide, de forskruede med deres snørklede tankegang og store kontakthæmning har ofte vanskeligt ved at tilpasse sig. Man træffer enkelte af disse mennesker blandt de fanatiske nazister. Der er ofte et tilsyneladende misforhold mellem deres sædvanlige adfærd og de alvorlige lovovertrædelser, som de pludselig kan overraske omgivelserne med. En schizoid, sensitiv mand er dømt for mishandlinger, idet han som medlem af det tyske politi skal have pisket fangerne under fødderne og pryglet dem med stok, gummiknippel eller hundepisk.

De eretiske, som er stridbare, utilfredse og irritable, kan ligeledes havne i landssvigerkriminalitet, enten i protest eller via sociale tilpasningsvanskeligheder.

Nogle opstiller den hysteriske karakter som en særlig type, men afgrænsningen fra den selvhævdende er uskarp. Hos de typiske hysterikere ser man ikke hyppigt kriminelle handlinger, idet de snarere vælger flugt ind i sygdomssymptomer af forskellig art. Der findes i materialet et par typiske tilfælde, men det er formentlig i højere grad andre karakterbrist, der har været medvirkende årsag til landssvigerforholdet, medens de hysteriske reaktioner er af større betydning for tilpasningen under strafafsoningen.

Psykoinfantile.

Hos landssvigerne findes ofte en vis umodenhed, enten alene eller sammen med karakterbrist, og i nogle tilfælde er denne umodenhed så udpræget, at den bliver af afgørende betydning for landssvigerkriminaliteten. Vi rubricerer da de pågældende som

psykoinfantile og medtager således under denne betegnelse kun de udtalte tilfælde.

De psykoinfantile er præget af „tankeløshed“, mangelfuldt overblik, en vis sensationstrang, betydelig suggestibilitet og en udtalt trang til at blive beskyttet. De har et barnligt behov for emotionel tilknytning til andre mennesker og for at få støtte og vejledning.

Med disse egenskaber kommer de pågældende let i vanskeligheder, eventuelt i social afsporing og kriminalitet. Også for landsvigerkriminalitet spiller den psykoinfantile personlighedsafvigelse en vis rolle, og det er da især mangelen på selvstændighed, sensationstrangen og den lette påvirkelighed, der bliver følgesvær.

Ved nærmere betragtning af psykoinfantile mennesker anerkender man to forskellige former. Den ene type, som man kunne kalde „den psykoinfantile i strengeste forstand“, forbliver umoden livet igennem, indtil en anden psykisk afvigelse, f. ex. arteriosclerose eller senil demens, på afgørende måde forandrer personligheden. Den anden type, som man kunne kalde „den modenhedsretarderede psykoinfantile“, har muligheden for at opnå en senere modning, og det vil være ydre faktorer, der bliver afgørende for, om dette skal finde sted. I dette materiale skimter man også de to typer, men da vore psykoinfantile probander dels er for få, dels ikke er fulgt op med en efterundersøgelse efter en vis observationstid, egner vort materiale sig ikke til dokumentation af denne postulerede typeinddeling.

Sondringen forekommer os at være af stor interesse med henblik på behandlingen af denne personlighedsafvigelse. Hvis man virkelig kunne stille en sådan differentialdiagnose, hvis man med nogenlunde sikkerhed kunne afgøre, om en ung og umoden, kriminel person havde chancer for en senere modning, ville man vide mere om, hvordan man skulle påvirke disse mennesker.

Den svenske psykiater *Bengt Lindberg*⁴¹⁾ har indsamlet et materiale af psykoinfantile fra psykiatriske afdelinger og poliklinikker. Han foretager ikke den ovenfor nævnte sondring og hævder iøvrigt, at psykoinfantiliteten overvejende er miljøbetingsbet. Dette sidste kan muligvis bekræftes ud fra vort materiale, idet miljøfaktorer præger anamneserne. Det er således vort indtryk, at betydningen af defekte barndomshjem træder meget grelt frem.

Blandt de tilfældigt udvalgte finder man 10 psykoinfantile, blandt de henviste 4.

En psykoinfantil proband var medlem af N.S.U., følte sig tiltrukket af militarismen og håbede på at komme til fronten som

⁴¹⁾ *Bengt J. Lindberg*: Psycho-Infantilism, Acta psychiatrica et neurologica, Supplementum LXI (61), 1950.

tysk soldat, fordi han søgte spænding. „Jeg troede, at nu skulle der ordentlig skydes“, forklarede han. Hans indsats kom imidlertid til at ligge i Hipokorpsets efterretningstjeneste, hvor han var beskæftiget med at uddele falske illegale blade og med at indsende „stemningsrapporter“. I dette tilfælde har psykoinfantiliteten spillet en væsentlig rolle for hans kriminalitet, idet hans enorme sensationstrang og behov for at hævde sig på barnlig måde naturligt førte ham ind i N.S.U. og videre. De overordentlig slette miljøforhold havde sat sit præg på ham, og hans beretninger var spækket med obscøne slangudtryk.

En ung mand fra et nazistisk hjem, medlem af N.S.U., kom i forbindelse med en tysk spion og foretog en række angiverier. Han var typisk psykoinfantil, drenge-fanatisk, fantasifuld og sensationslysten. Han havde stærk faderbinding og fortalte om, hvordan faderen havde indviet ham i nazismen foran radioen, medens Hitler holdt tale.

Intelligensmangler.

Mentalobservationerne før domfældelsen synes at have været effektive på dette punkt, idet vi ikke finder en eneste åndssvag i hele materialet. Blandt de tilfældigt udvalgte forekommer 7 sinke, ingen blandt de henviste.

Den kliniske vurdering af intelligensniveauet viser overensstemmelse med den psykologiske undersøgelse, der omfatter intelligensprøver.

At de intelligensdefekte kan blive landssvigere hænger først og fremmest sammen med de beskedne kundskaber, det pauvre åndelige selvarbejde, følelselivets mangelfulde facettering og det driftprægede handlingssliv. En sinke med en intelligenskvotient på 78 meldte sig ind i O.T. Dette mente han ikke, at der var noget forkert i, og han fandt det ikke værre end at tage arbejde i Tyskland. Han forstod ikke motiverne til befolkningens harme over den tyske besættelse, men på den anden side var han ikke selv tyskvenlig, og politisk var han ganske indifferent. Han magtede ikke at diskutere besættelsens og nazismens virkninger, dertil var hans åndelige selvarbejde for sløjt, hans emotionelle udsving for ringe. En anden sinke med intelligenskvotienten 83 var hverken tyskvenlig eller nazist, men havde økonomiske vanskeligheder og foretog et ganske impulsivt angiveri, da han helt tilfældigt som taxachauffør blev indblandet i en eftersøgning af sabotører. En primitiv, eventyrlysten, inferior mand ville opleve noget spændende i tysk tjeneste, men kunne ikke svinge sig op til noget højere end at blive flaksoldat med tjeneste i Kastrup og Tirstrup.

Neurotiske tilstande.

For at bevare oversigten over de neurotiske tilstande vælger vi en ganske enkel inddeling i stedet for at forsøge på at placere tilfældene inden for de brogede og forvirrede neuroseinddelinger, som for tiden diskuteres. Vi taler da om nervosismus som betegnelse for de mere diffuse sygdomsbilleder med de mange og skiftende symptomer og bruger udtrykket neurose om de mere monosymptomatiske former.

Blandt de 225 tilfældigt udvalgte findes 27 probander med nervosismus.

Der er 9 tilfælde af nervosismus depressivus. En 27-årig, fraskilt stud. mag. var adoptivbarn, blev „pakket ind i vat“ som barn, førte en kummerlig tilværelse som student, var depressiv og sjælelig splittet. Efter at have opdaget hustruens utroskab trådte han ind i gestapo som tolk, hvor han deltog i anholdelser og mishandlinger. Kapitulationen var en så stor belastning for ham, at han reagerede med et selvmordsforsøg.

Nervosismus hysteriformis er diagnostiseret i 8 tilfælde.

En af disse havde forskellige psykosomatiske symptomer og teatraliske raserianfald. Han sendte sin indmeldelse til Schalburg-korpset, men før han kom på session, blev han skudt i benet af en kammerat. Derved blev hans virksomhed af lidet farlig karakter, idet han slap med at gå vagttjeneste uden for frimurerlogen.

Af nervosismus anxiosus finder vi ligeledes 8 tilfælde. En Sommermand, som havde stærke angstanfald, gik ind i tjenesten i en arbejdsløshedsperiode. Herved forværedes de nervøse symptomer og efter at have fået afslag, da han ville træde ud af korpset efter fire ugers forløb, deserterede han, men blev fundet og måtte fortsætte.

Vi har 2 tilfælde af nervosismus ereticus, medens der ikke er fundet astheniske former. Der er et enkelt tilfælde af anankastisk neurose, 1 tilfælde med fobier samt en sexualneurotiker.

De ukarakteristiske, nervøse lidelser er således langt hyppigere end de typiske neuroser.

Psykosser.

I det tilfældigt udvalgte materiale er fundet 3 tilfælde af psykosser, alle psykogene depressioner, i de 2 tilfælde opstået under strafsoning, medens den tredje proband har haft en psykogen depression ved landssvigerforholdets begyndelse, hvorimod han ikke var deprimeret på undersøgelsestidspunktet. Det drejer sig om en normalt begavet, depressiv og selvusikker mand, der altid har haft tilbøjelighed til reaktive dysphorier, men som ikke tidligere havde haft længerevarende depressive faser. I vinteren 1944—45 fik observandens hustru arbejde i køkkenet på en ka-

serne, som blev brugt af Schalburgkorpset. Skønt hun var moder til 2 børn, begyndte hun at udeblive fra hjemmet, indlod sig med Schalburgfolk, overnattede på kasernen og tog til sidst fast ophold der. Under dette fik observanden en depression, forsøgte at komme i forbindelse med sin hustru uden held. I desperation trådte han til sidst ind i Schalburgkorpset og fik derved adgang til kasernen, traf hustruen, der imidlertid ikke mere ville have noget med ham at gøre. Det fremgår af oplysninger, at observanden på indmeldelsestidspunktet har befundet sig i en ret svær depression med suicidal tanker.

Blandt de henviste fandtes 6 psykoser, 5 psykogene depressioner samt en paranoid psykose.

En sensitiv mand⁷⁾, der tidligere var præget af mistænksomhed, tungsind og tilbøjelighed til selvhenføren, udviklede under strafafsoning en psykose med systematiserede vrangforestillinger. Han følte sig forfulgt og udspioneret, troede at medfangerne var spioner, som var anbragt der af regeringen og frygtede, at man skulle bortføre ham til Sydamerika. Foruden disse forfølgelsesforestillinger havde han desuden storhedsideer, idet han var fast overbevist om at være Hitlers illegitime søn. De forrykte ideer blev underbygget med forskellige beviser af typisk paranoid karakter. Det er ikke muligt at tidsfæste psykoseudbruddet nøjagtigt, men det er mest sandsynligt, at vrangforestillingerne først er udviklede efter domsfældelsen. Probanden blev fra straffeanstalten overflyttet til fængselsvæsenets psykiatriske observationsafdeling, og senere blev han indlagt i sindssygehospital. Han blev benådet for godt 4 år siden og udskrevet fra hospitalet. Probanden tog ophold i sit hjem og genoptog sin beskæftigelse som maler. Han har været en del generet af en mavelidelse. For 2½ år siden blev han genindlagt i hospital efter at have truet sin hustru, og det viste sig, at han stadig havde sine paranoide ideer i behold, men i noget afbleget form. Han kunne udskrives efter en halv snes dages forløb. Da probanden udgik af tilsynet for 2 år siden, var han ude og påny beskæftiget.

Personlighedsafvigelserne set fra et biologisk-psykiatrisk synspunkt.

Af de 44 karakterinsufficiente i hele materialet er der kun 2 probander, hos hvem man må regne med, at somatogene faktorer har været af dominerende betydning for personlighedsdefekten.

En 65-årig angiver viste ved undersøgelsen tegn på arteriosclerose, idet man fandt en hjertelidelse, sclerose af de perifere kar, tonusforøgelse med let tandhjulsrigiditet og forøgede senere-reflexer samt tegn på demens i form af hukommelses- og ind-

⁷⁾ Tilfældet tidligere omtalt side 9.

prentningssvækkelse, emotionel inkontinens og stemningslabilitet. Sygdommen udviklede sig først rigtigt under fængselsopholdet, men man vil regne med, at der i nogle år har været lettere forandringer, hvorfor man ikke kan se bort fra, at probanden på tidspunktet for angiverierne har været lettere dement. Foruden den organiske sygdom havde probanden en nervøs lidelse og var i varetægtstiden indlagt i sindssygehospital for en psykogen psykose med illusionære mistydninger og motorisk uro.

En Hipomand havde fra 1-års alderen epileptiske krampeanfald, som stadig forekom, omend med aftagende hyppighed. Ved undersøgelsen var han træg med lang latenstid og dårlig reproduktionssevne, let indprentningssvækkelse og tilbøjelighed til forstemningsfaser af ca. 6 timers varighed, tilsyneladende uden ydre årsag. Probanden blev behandlet med phenemal. Man opfatter tilstanden som epileptisk karakterforandring med let demens.

Endelig findes hos en karakterinsuffICIENT en tvivlsom post-traumatisk hjernelidelse. Det drejede sig om en angiver, der i 12-års alderen fik kraniebrud, og som siden havde tilbagevendende besvimelsesanfald og et enkelt krampeanfald. Der var ved undersøgelse i hospital umiddelbart før kapitulationen fundet normale forhold ved elektrisk undersøgelse af hjernen, og ved nærmere undersøgelse fandtes intet abnormt neurologisk. Ved mentalobservationen før dommen blev probanden betegnet som psykopat og anset for strafuegnet. Man mente, at han frembød fare for retssikkerheden og tilrådede psykopatforvaring. Under strafafsoningen viste probanden en oplæden, der slet ikke svarede til mentalobservationens resultat, og efter prøveløsladelse var probanden ganske vist noget ustabil med hensyn til beskæftigelse, men han klarede sig dog. Probanden er miljøskadet fra barndommen, og da den traumatiske hjernelidelse synes yderst tvivlsom, er vi mere tilbøjelige til at betragte karakterinsufficiensen som miljøbettinget.

To karakterpåfaldende, hos hvem der er tilstrækkelig psykisk traumatisering til at forklare de lettere karakterdefekter og de nervøse symptomer, har begge haft alvorlige kranietraumer. Der er mistanke om traumatisk hjernelidelse hos begge probander, men ingen sikre symptomer.

En karakterpåfaldende, depressiv mand med nervøse symptomer havde forskellige psykosomatiske klager og havde haft en alvorlig influenza 25 år tidligere. Der var ingen sikre objektive tegn på organisk hjernelidelse, og fra fængselsvæsenets forsorgskontor oplyses, at probanden har været beskæftiget i tilsynsperioden, og der foreligger ingen oplysninger om, at han har haft sygeperioder.

Ud over det her nævnte er ikke påvist organiske årsager til personlighedsafvigelserne, og man må således sige, at landssviger-

gruppen ikke er særlig belastet med organiske hjernelidelser med psykiske symptomer.

Tidligere psykiske lidelser.

Antallet af tidligere psykiske lidelser kan give et vist indtryk af landssvigergruppens psykiatriske morbiditet. Der er kun relativt få tilfælde blandt de 255 tilfældigt udvalgte, og en sådan optælling tyder da ligeledes på, at landssvigerne ikke har været særlig belastet med psykiske afvigelser og sygdomme. 6 probander har tidligere været indlagt i sindssygehospital eller psykiatrisk afdeling, idet 3 tidligere har forsøgt selvmord, 2 været indlagt for epilepsi og 1 til observation herfor. Desuden har 2 ligget på medicinsk afdeling og 1 på neurologisk afdeling for nervøse lidelser, medens 1 proband har været på drankerhjem, hvorimod ingen har været på åndssvageanstalt.

Alkoholmisbrug.

De fleste tilfælde af spiritusmisbrug i vort materiale er af lettere karakter. Vi har medtaget tilfælde med et dagligt forbrug på over 3 genstande, større mængder indtaget et par gange om ugen eller derover, samt periodisk drikkeri med frie intervaller, d. v. s. dipsomani og pseudodipsomani. Kun spiritusmisbrug, der har bestået ved landssvigerforholdets begyndelse eller har ligget forud for dette, er medtaget. Efter denne definition finder vi 25 af 255, d. v. s. 9,8 %. I 2 tilfælde var der overgang til kronisk alkoholisme, men vi har ikke set et veludviklet tilfælde.

I adskillige tilfælde synes der ikke at være nogen forbindelse mellem alkoholmisbruget og landssvigerforholdet, undertiden har drikkeriet indirekte betydning gennem accentuering af sociale og personlige vanskeligheder, og hos nogle er der en direkte sammenhæng, idet lovovertrædelserne foretages under beruselse. Således underskrev en Sommermand indmeldelsesblanketten i spirituspåvirket tilstand, og en anden proband foretog kun mishandling af fanger under indflydelse af spiritus.

Der er 29 tilfælde af spiritusmisbrug efter landssvigerforholdets begyndelse, og det drejer sig oftest om det såkaldte „front-drikkeri“.

Det er vort indtryk, at alkoholmisbrug ikke indtager nogen dominerende plads blandt landssvigerkriminalitetens årsagsfaktorer.

Kriminalitetstyper og landssvigertyper.

Idet der skal henvises til den kriminologiske undersøgelse, hvad de forskellige deliktformer angår, skal vi her nævne, at landssvigerkriminaliteten falder i 2 store hovedgrupper, idet lovovertrædelserne enten kan være kriminel adfærd gennem længere tid

(medlemskab af korps) eller enkeltstående handlinger (angiveri, overtrædelse af §§ 8 og 9).⁸⁾

Med hensyn til hyppigheden af psykiske afvigelser og sygdomme finder vi, at angiverne skiller sig ud som de mest sygelige, medens der ikke er sikre forskelle mellem de øvrige kriminalitetsgrupper. Dette svarer til den kriminologiske undersøgelses resultat; angiverne hører til de socialt dårligst stillede blandt landssvigerne, og de er sjæleligt og legemligt ringest udrustede.

Angivere.

Da disse skiller sig ud fra de øvrige landssvigerne, og da selve deliktet er af en speciel karakter, skal angiverne omtales nærmere.

Til angivere regnes probander, som er dømt efter straffelovs-tillæggets § 12, med mindre andre kriminalitetsformer dominerer. Efter den kriminologiske rubricering medtages enkelte lov-overtrædere, som er dømt efter § 16.

Om gerningsindholdet skal henvises til de nævnte paragraffer i straffelovstillægget. Iøvrigt skal de vigtigste former for angiveri nævnes, idet lovovertrædelsen kan fremtræde forskelligt med relation til „motiver“ af varierende karakter.

Angiveriet kan være overvejende økonomisk betinget og kan da enten optræde som en del af et arbejde, der udføres i tilknytning til bestemte korps eller grupper, f. ex. af „professionelle“ spioner eller de mindre farlige „stemningsberettere“ eller foretages af tilfældige personer, „free-lance“-angivere, der ser en lejlighed til at skaffe sig en extra fortjeneste.

I nogle tilfælde har angiveriet en tydelig politisk karakter. De fleste angiverier er imidlertid affektivt betingede. Hævngangiveriet er typisk og udføres ofte af personer uden tilknytning til de tyske myndigheder. Erotisk jalousi spiller næppe nogen rolle for mandlige landssvigerne, men er en vigtig faktor hos kvinderne. Frygt spiller en stor rolle ved det såkaldte „afpressede angiveri“, hvor personen er kommet i en situation, der på en eller anden måde viser, at han sidder inde med oplysninger, hvorfor han tvinges til at angive. I nogle tilfælde er frygten led i et selvfor-svar, enten således at angiveren vil „sikre“ sig selv over for tyskerne eller komme modstandsbevægelsen i forkøbet.

Det er indlysende, at der ikke er nogen skarp grænse mellem de hernævnte former, og at flere momenter kan findes sammen eller gribe over i hinanden. En særlig form er „masseangiverierne“, som især er udført over for semitiske flygtninge.

Det er karakteristisk for angiverne, at affekter optræder hyppigt, at der er mange tilfælde, hvor handlingerne er lidet gennem-

⁸⁾ Se straffelovstillægget.

tænkte, og at årsagerne er komplicerede og vanskelige at udrede. I den kriminologiske undersøgelse findes flere tilfælde af „uoplyste betingelser“ hos angiverne end hos nogen af de andre kriminalitetsgrupper. Det kan således ikke undre, at vi finder flest psykisk afvigende blandt angiverne.

Der forekommer 22 angivere blandt de tilfældigt udvalgte, 9 blandt de henviste. Disse 31 probander fordeler sig således:

Karakterinsufficiente	9	Intelligensdefekte	1
Karakterpåfaldende	13	Sexuelt abnorme	1
Psykoinfantile	1	Uden psykisk afvigelse	7

Hos nogle angivere er psykoinfantile træk og ungdommelig let-sind så karakteriserende, at vi ligefrem har talt om en særlig type: „Den unge angiver“. Handlingerne er i disse tilfælde karakteriseret ved det tilfældige præg, impulsiviteten, og ved at årsagerne for os andre ikke synes tilstrækkelig adæquate.

En 19-årig, psykoinfantil mand kom i forbindelse med et fremtrædende, dansk medlem af det tyske sikkerhedspoliti og foretog nogle angiverier, der synes motiveret af sensationstrang og ønske om økonomisk vinding. Han var noget forsimplet, men samtidig drenget, naiv, impulsiv og sexuelt udskejende. Ved undersøgelsen fortalte han nogle fantastiske historier, og han skal have drevet homoseksuel prostitution.

Den dårligt begavede eller inferiøre lader sig let lokke og kommer nemt i afhængighedsforhold, ligesom han har vanskeligt ved at overse konsekvenserne af sine handlinger. Disse egenskaber har været stærkt medvirkende hos flere af vore angivere.

Karakterafvigelser, eventuelt i forbindelse med nervøse lidelser spiller dog den største rolle for angivernes vedkommende.

Blandt karakterdefekterne spiller selvusikkerhed med mindre-værdsfølelse en stor rolle hos angiverne. Nogle forsøger at kompensere gennem selvhævdelse, der medfører trang til at vække opmærksomhed. På grund af deres selvusikkerhed lader de sig nemt skræmme, ligesom de har ringe modstandskraft over for suggestiv påvirkning. En selvusikker mand foretog angiverier, efter at frihedskæmpere havde knust ruderne i hans forretning og truet med at sprænge huset med bomber. Motiverne var her frygt og aggressioner.

Affektexplosioner kan medføre angiverier. En mand, som levede i dårligt ægteskab, kom i skænderi med hustruens elsker, hvorefter han angav ham.

Nogle angivere er neurotikere, som oftest indesluttede, komplexladede og kontakthæmmede. Enebarnstilværelsen synes at spille en rolle, og vi kan bekræfte den kriminologiske undersøgelses interessante påvisning af enebørnernes overtal blandt angivere. En af vore probander var opvokset i et overklassemiljø, enebarn, overladt til tjenestefolkene, fordi forældrene rejste i udlan-

det, mistede moderen i 15-års alderen. Han udviklede trodsreaktioner og faderhad, arvede, men soldede pengene op, kom ind i spiritusmisbrug, gennemgik en social tilbagegang, blev Tysklandsarbejder og endte i den tyske krigsmarine. Det er karakteristisk, at faderen var tysk fjendtlig, og at probanden tilsidst gjorde det stik modsatte af, hvad faderen ønskede. Han angav flere personer, fordi hans hustru, som havde krammet på ham, påstod, at der var øvet hærværk mod ægteparrets ejendom, samt at nogle unge mennesker havde truet med at klippe hende.

En stemningslabil, selvundervurderende proband med tilbøjelighed til såvel steniske som asteniske affektreaktioner stod i skyggen af en ældre broder og havde fiasko i sit ægteskab, hvor han var delvis impotent. Han lod sig presse af en veninde til at angive en mand, som skulle have truet hende. Han fik på denne måde lejlighed til at „vise sig“ over for veninden.

En anden proband, som var neurotisk med mindreværdsfølelse, blev 3 gange gift med kvinder, som var ældre end han selv. Over for den sidste følte han sig meget underlegen og magtede ikke at frigøre sig for hende, selv om hun var ham utro med tyske soldater. Til sidst gav han efter for hustruens pres og anmeldte sin svoger, som hans hustru lå i strid med.

Landssvigertyper.

Vi har forsøgt at finde bestemte „typer“ blandt landssvigerne, men det har vist sig, at det ikke er muligt at opdele hele materialet på denne måde. I et mindre antal tilfælde finder man dog visse træk, der går igen, og som er hentet fra levnedsløb, lovovertrædelsernes gerningsindhold og fra personlighedsstrukturen.

Vi finder således den typiske nazist, der som oftest, men ingenlunde altid, har været partimedlem i en nazistisk organisation. Typen er kendetegnet ved autoritetstro, fanatisme, forurettelsesfølelse og en tilbøjelighed til at føre lange, propagandistiske enetaler ved undersøgelsen.

„Familienazisten“ er en anden type, som er karakteriseret ved at udgå fra en nazistisk familiegruppe, som har dannet en samlet blok, hvor de enkelte medlemmer har påvirket hinanden. En sådan familie kan blive isoleret i forhold til omgivelserne og derved yderligere fixeres i den nazistiske overbevisning. Et par af vore probander har meldt sig ind i N.S.U. i en meget ung alder, en i 12-års alderen, en anden i 13-års alderen. To brødre har begge været nazister og har fulgt hinanden i deres „Landssvigerkarriere“, idet de har været medlemmer af de samme korps.

Et modstykke til ovennævnte type finder vi i landssvigeren, som kommer fra et anti-nazistisk hjem. I de typiske tilfælde synes det at dreje sig om en trodsreaktion, eventuelt over for en dominerende fader. En af vore probander udgår fra et kommuni-

stisk hjem og viste tydelige tegn på opposition mod faderen samt jalousi over for en ældre broder.

Årsager.

Når man taler om „motivet“ til en kriminel handling, tænker man som oftest på en mere aktuel, „overfladisk“, let iagttagelig faktor, men der vil næsten altid være flere forskellige årsager, der tilsammen danner et årsagskomplex. Dette gælder i høj grad for landssvigerkriminaliteten. Eventuelle psykiske afvigelser kan da få del i et sådant årsagskomplex, enten som en mere dominerende faktor, eller som en mindre betydelig, medvirkende årsag. Da der gøres rede for årsagerne i den kriminologiske og den psykologiske del af landssvigerundersøgelsen, skal man ikke gå i detaljer, selv om det har været nødvendigt at medtage ikke-psykiatriske faktorer ved vurderingen af den enkelte proband og ved bedømmelsen af landssvigerkriminalitetens relation til livsløb og personlighedsstruktur.

Vi skal opridse nogle af de vigtigste psykiatriske problemer af betydning for landssvigerforholdene. Vi har tidligere omtalt, at selv lettere personlighedsafvigelser kan være af en vis betydning for den sociale afsporing og kriminaliteten, og at de sværere afvigelser altid vil indtage en vigtig plads i årsagskomplekset.

Blandt karakterafvigelser er det især selvusikkerheden, vi møder i årsagskomplexerne. Derved aner man noget karakteristisk for landssvigerne, idet man ikke finder en så udpræget overvægt af denne egenskab ved almindelig kriminalitet eller andre former for sociale tilpasningsvanskeligheder. Man kan heraf udlede, at mennesker med underlødighedsfølelse, outsiders og i det hele taget personer, som føler sig isoleret i den gruppe, som de tilhører, er særlig udsat for at reagere med den sociale tilpasningsvanskelighed: landssvigerkriminalitet.

Et andet psykisk træk af væsentlig betydning er umodenhed, og det er her den forøgede suggestibilitet, behovet for tilknytning og undergivelse samt „tankeløshed“, den korte vej fra impuls til handling, der bliver skæbnesvanger.

For nervøse tilstande gælder det samme som for karakterafvigelser, at de ikke er hyppige i vort materiale. Når de findes, får de betydning gennem mindreværdsfølelsen og den neurotiske angst, der i mere eller mindre udtalt grad ledsager enhver nervøs lidelse.

Vi ser da, at det er selvusikkerheden, angsten og umodenheden, der først og fremmest bliver psykiatriens bidrag til forklaring af landssvigerkriminalitet.

Da vi imidlertid finder ca. 41 % uden psykisk afvigelse eller sygdom og et lignende antal med så lette karakterafvigelser, at man ikke har turdet antage, at disse havde afgørende indflydelse

på personernes reaktionsberedskab, er det indlysende, at psykiatriske faktorer ikke spiller den vigtigste rolle for landssvigergruppen som helhed. Man kan da ikke vente, at psykiatrien kan medvirke væsentlig til forståelse af landssvigerkriminaliteten, og vi må i det store og hele „melde hus forbi“ og henvise til psykologien, sociologien og kriminologien.

Legemlige sygdomme.

På undersøgelsestidspunktet fandtes kun få legemlige sygdomme, og disse har ingen synderlig betydning i denne forbindelse.

Ved samtalerne er probanderne spurgt ud om tidligere legemlige sygdomme, og desuden har man brugt oplysningerne i aktmaterialet, sygejournalerne i straffeanstalterne og hospitalsjournalerne.

Tidligere hovedtraumer er registreret, idet der er brugt følgende kriterier, indlæggelse i hospital på grund af hovedtraume, sengeleje i hjemmet i tilslutning til traumet eller oplysninger om bevidsthedstab, hovedpine og kvalme eventuelt opkastninger. Kun læsioner, der ligger forud for kriminalitetens begyndelse er medregnet. Man finder da 66 af 255, d. v. s. 25,9 %. Dette tal forekommer højt, men mangelen på brugbart sammenligningsmateriale vanskeliggør vurderingen.

15 probander har haft syfilis. 2 af probanderne har epileptiske krampeanfald uden psykiske symptomer.

Iøvrigt er det vort indtryk, at materialet er belastet med et temmelig stort antal tidligere legemlige sygdomme, men vi tør ikke påstå, at der er sikker overvægt, da man også her mangler sammenligningsmateriale.

Konklusion.

Ved den psykiatriske undersøgelse af landssvigerne finder vi således en hyppighed af psykiske afvigelser og sygdomme, der formentlig svarer til gennemsnitsbefolkningens psykiatriske morbiditet. Sammenlignet med de almindelige kriminelle frembyder landssvigerne langt færre psykiske abnormiteter. *Stürup* og *Christiansen* finder ved undersøgelse af 335 statsfængselsfanger 25 % karakterinsufficiente, d. v. s. psykopater, medens der i nærværende materiale er 8,2 %, et tal, der svarer til, hvad andre undersøgelser angiver at have fundet, idet tallene for psykopati hos de forskellige forfattere varierer fra 2 % til 10 %.

Landssvigerkriminaliteten kan derfor ikke opfattes som et udslag af psykiske abnormiteter.

Den psykiatriske undersøgelse har ikke kunnet give svar på spørgsmålet om landssvigerkriminalitetens årsager, og vi må opfatte denne kriminalitet som en særlig reaktionsform, der først og fremmest er et socialt problem.

Foranstaltninger, der tager sigte på forebyggelse af lignende reaktioner i fremtiden, må derfor hovedsagelig blive af almindelig mentalhygiejnisk og socialpolitisk art.

Gunnar Mortensson.

SUMMARY.

Psychiatric Investigation of Male Quislings¹⁾ during the German Occupation of Denmark.

In 1947, a psychiatric investigation was carried out in respect of male quislings sentenced according to the Penal Code Supplements of 1 June, 1945, and 29 June, 1946. The persons under consideration are contained in a criminological investigation of quislings²⁾. 255 of them have been selected at random from that investigation, and the present report, moreover, contains 42 persons referred to investigation because of their exceptional behaviour while serving their sentence. Investigations were carried out in the Horserød and Møgelkær punitive camps and in the Horsens State Prison. It can generally be stated that the persons considered in the present report are representative of the numerous group of comparatively less dangerous quislings, and it also contains highly criminal persons with severe sentences; not included are the organized gangs members and persons sentenced to death.

The *propositi* are classified, partly according to personality deviations and, partly, according to psychic affections. According to severity, the deviations of character are divided into persons with insufficiency of character (i. e. psychopaths) and characterologically exceptional persons.

The 255 persons have been classified as follows: 8.2 per cent, insufficiency of character; 43.1 per cent, characterologically exceptional; 4.3 per cent, psychoinfantile; 2.7 per cent, intellectually deficient; one was sexually abnormal; and 41.1 per cent were without psychic deviations. The personality deviations are in 30 cases complicated with psychoneuroses. Two *propositi* suffered from reactive depression, incurred after conviction. One of the persons examined was, at the beginning of his quisling activities, a case of reactive psychosis not previously recognized.

Before or at the beginning of their criminality, 9.8 per cent were abusers of alcohol. It is the impression of the present writer that abuse of alcohol is of no decisive importance among the factors causing quisling criminality.

Even after the capitulation it was generally accepted as a fact by the population that the quislings were mainly recruited among psychopaths and intellectually deficient persons.

The present investigation does not confirm this supposition, since the frequency of these abnormal conditions among the quislings probably not exceeds what might be expected in an average population. As compared with criminals proper, the quislings are far more normal.

¹⁾ "quisling": a traitor who becomes a tool of the conqueror of his country (Webster's New Intern. Dict., New York, 1949).

²⁾ Karl O. Christiansen: *Mandlige Landssvigere i Danmark under Besættelsen*. Copenhagen, 1950. In Danish. (With a comprehensive summary in English: *Male Collaborators with the Germans in Denmark during the Occupation*).

Among the psychopaths the majority are self-insecure. Next, by numbers, come the attention-seeking and the weak-willed. Character traits of this nature, together with immaturity, feeling of inferiority, and neurotic anxiety, are the most important psychopathologic factors bearing upon the origin of the quisling mentality.

As ascertained by the present investigation, psychiatric affections appear to be of only minor importance in respect of the quisling group as a whole. The criminality must, therefore, be considered as a predominantly social problem. Measures aiming at preventing similar future reactions must, consequently, mainly fall within the ordinary fields of mental hygiene and sociology.

Gunnar Mortenson.

Legemsstraffen i England.

Af HUGH J. KLARE*).

1. Historie.

Pryglestraf („whipping“) har været anvendt i England som en strafart lige fra de ældste tider. Den kunne pålægges for en lang række lovovertrædelser og blev i reglen fuldbyrdet offentlig, — enten ved en vognstjert eller, senere, ved en offentlig pryglestolpe. Kvinder kunne dømmes til prygl lige så vel som mænd, indtil adgangen til at pålægge kvindelige lovovertrædere denne straf blev ophævet i 1820. Den kriminalistiske reformbevægelse, som havde ført til en begrænsning af dødsstrafs anvendelse, fortsatte gennem første halvdel af det 19. århundrede, og mellem 1826 og 1843 var hele kriminalretten under et fortsat gennemsyn i en række kommissioner og parlamentsudvalg. Deres indstillinger udgjorde faktisk en ret omfattende kodifikation af kriminalretten og dannede grundlaget for de straffelove af 1861, som reelt afskaffede pryglestraffen for voksne (der var nogle mindre væsentlige undtagelser). Straffen blev imidlertid bevaret for unge lovovertrædere under 16 år. Endvidere akcepterede man det princip, at ingen måtte prygles mere end een gang for den samme lovovertrædelse, og at straffens offentlige fuldbyrdelse skulle opføre.

Det varede ikke længe, før der blev gjort et brud på disse almindelige principper. I sidste halvdel af 1862 brød en række voldsomme røverier løs i London, og i en del af tilfældene antog volden form af „garotting“, d. v. s. forsøg på at kvæle eller strangulere den angrebne. Denne serie af forbrydelser voldte stor bestyrtelse i offentligheden, rimeligvis meget større end begivenhederne gav grund til. Ejendommeligt nok forsvandt den lige så

*) Mr. Hugh J. Klare er sekretær for The Howard League for Penal Reform, London. — Artiklen er skrevet specielt for NTfK.